

men er de hand Gods in zag en dit aan hun meerdere levenskracht toe te schrijven, beschuldigden de Joden, dat zij de bronnen vergiftigd hadden. De haat was zóó vreeselijk, dat er ook honderdduizenden Joden als slachtoffers vielen. Eerst later zag men in, dat de Joden veel minder valbaar waren voor allerlei besmettelijke ziekten als pest, cholera, pokken enz. In Amerika schijnt de tuberculose zelfs veel minder slachtoffers onder de Joden te maken, dan bij anderen.

De vraag is nu, waaruit die sterke voortplanting, dien langeren levensduur en die meerdere onvatbaarheid voor ziekte te verklaren is. Men wees op de taaiheid van het ras. Maar dat zegt niets. De vraag is juist, waarom het Joodsche ras zoo sterk is. Ook de betere levenspositie der Joden biedt geen oplossing, want de meeste Joden behoren tot den geringen stand en leven in slechter levensconditie. De reden ligt zeker in vitale krachten en deugden, waardoor de Jood zich van de niet-Joden onderscheidt.

Een van die zedelijke deugden was het kuische huwelijksleven. Het woord des Heeren in Psalm 127:3: „Ziet de kinderen zijn een erfdeel des Heeren” stond bij de Joden in hooge eere. Een talrijk kroost was langen tijd de trots van Joodsche ouders. En als tweede kwam daarbij de matigheid. Het voorbeeld der Nazireërs als Johannes de Dooper, die geen „wijn noch sterken drank” mochten drinken, heeft ook tal van Joodsche geslachten en families tot matigheid geleid. Van de heersche drinkgewoonten hebben de Joden zich van ouds onthouden. Dat was ook van groote betekenis voor de gezonde ontwikkeling van het nageslacht. Drankmisbruik van de ouders heeft op de gezondheid en den levensduur der kinderen een verwoestenden invloed. De statistiek bewijst het duidelijk, dat uit zulke gezinnen vaak idioten, doofstommen, blinden en tuberculoselidens voortkomen.

Jammer, dat ook onder de Joden, vooral in het Westen van Europa, die voorvaderlijke deugden afnemen. De veerkracht van het Joodsche ras wordt er minder. De vruchtbaarheid der Joden-families neemt af. De Westersche beschaving heeft aan den Jood niet slechts winst, maar ook verlies gebracht. Vooral de rijkere Joden zijn er toe overgegaan als dagelijksche genotmiddelen wijn en bier te gebruiken. Zoo verdwijnt de eenvoud al meer.

Hieruit volgt ook nog, dat wij al die martelingen en al die pogingen om de Joden uit te roeien met beslistheid moeten veroordeelen als in strijd met de bedoeling Gods. Uit het feit, dat God hen tot straf voor hun Messiasverwerping onder de volken verstrooide, volgt niet dat de volken, in wier midden zij als ballingen leven, een vrijbrief ontvingen om nu maar naar willekeur met hen te handelen.

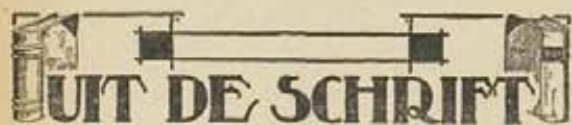
Dit leert de Schrift ons duidelijk. Een voorbeeld ten bewijze. De Babyloniërs (Chaldeërs) waren enerzijds een roede, waarmee de Heere het goddelooze Juda tuchtigde, Hab. 1:6. Maar anderzijds vergold de Heere al de boosheid, die de Babyloniërs aan Sion deden, streng. Jer 51:24. De reden hiervan is duidelijk. Babel was 's Heeren tucht-roede over de Joden. Maar het erkende dit zelf niet. Het bedoelde niet Gods werk te doen, maar joeg eigen heerschzuchtige bedoelingen na, en trachtte Juda te vernietigen. Die booze bedoeling heeft de Heere kennelijk vergolden. Babel is ondergegaan en de Joden bestaan nog.

Zoo zien wij ook de verhouding tusschen de Joden en de volken, in wier midden zij thans als ballingen verkeerden. Het feit, dat God de Joden onder de volken verstrooide, geeft aan de volken geen vrijbrief hen uit hun land te bannen.

Met die verstrooiing onder de volken bedoelde de Heere niet de uitroeiing der Joden. Als ballingen blijven zij menschen en moeten zij mensche-waardig behandeld worden. Wanneer een Duitscher een Jood neerslaat is dat moord of doodslag, en in strijd met het 6e gebod. Vernieling van Joodsche zaken en in brand steken van Joodsche huizen en synagogen is in strijd met het 8ste gebod. Als burgers onder de volken hebben zij moreel en politiek recht op bescherming van lijf en goed. Alleen binnen de perken van wet en recht mogen hun verkeerde en zondige praktijken gestraft en aan banden gelegd worden.

Z.

JOH. J.

UIT DE SCHRIFT

Christus' heerlijkheid over den aardschen arbeid Zijner discipelen.

Na dezen openbaarde Jezus Zichzelf wederom den discipelen aan de zee van Tiberias. En Hij openbaarde Zich aldus:

Johannes 21:1.

Aldus...

Ja, hoe openbaart Christus zich hier?

In Zijn opstandingsheerlijkheid voor de praktijk van ons dagelijksch leven.

Want Hij draagt de Koningskroon, ook over het stoffelijke. Hij bevrijdt alle creatuur van den vloek over de zonde. En Hij wil, dat we Zijn

levenskracht óók openbaren in onze maatschappelijke roeping!

Laat ons zien.

Christus laat hier eerst de heerlijkheid van Zijn verrijzenis zien over de smart van den arbeid Zijner discipelen.

Want dat groepje van zeven Apostelen, dat een nacht is gaan visschen, ervaart de smart van den arbeid: ze vangen niets, de netten blijven leeg; kregelig en koud, moe en hongerig komen ze terug-varen naar de kust — en als ze daar in het grijzig ochtendlicht een vreemdeling op den oever zien staan, die hun vraagt: „Kinderkens” (jongens, zouden wij zeggen) „hebt gij niet wat om bij 't brood te eten?” antwoorden ze bits en onvriendelijk: „neen!”

Maar over deze smart van den arbeid glanst de heerlijkheid van den Verrezenen!

Want dat niets-vangen in dezen nacht is maar niet iets toevalligs. Daar staat Jezus achter — vergeet niet, dat het verhaal van dezen somberen, mismoedigen, nachtelijken tocht aldus aanvangt: „En Hij openbaarde Zich aldus”...

Christus wil Zijn discipelen ontdekken aan hun fout.

Die is niet deze, dat ze zijn gaan visschen, zijn gaan werken... maar ligt hierin, dat de discipelen scheiding maken tusschen hun taak als discipelen van Christus, en hun maatschappelijke levensstaak.

Want ze leven niet uit het geloof!

We krijgen uit het verhaal immers den indruk, dat ze het wachten op Jezus min of meer moe zijn: Hij had gezegd: „aldaar zult gij Mij zien!” — maar Hij toéft te komen — nu zeggen ze: laten we maar gaan visschen! en daar ligt de gedachte achter: als Jezus niet komt, moeten we toch den kost verdienen, en de wereld door.

Dat nu is foutief.

Zij leven in dezen gedachtengang, dat de opgestane Heiland alleen maar betekenis heeft voor hun geestelijk leven, maar naar netten en vischvangst, naar dagtaak en dagelijksch brood niet omziet... daar heeft Hij niets mee te maken.

En daar heeft Hij juist ALLES mee te maken.

Om hun dat te leeren, leidt de Verrezenen 't juist zoo, dat zij in dezen verdrietigen nacht niets vangen. Daarin beproeft Hij hen: zij moeten Hem leeren kennen, en de kracht van Zijn opstanding — leeren zien, dat Hij met Zijn vernieuwende kracht heel het samenstel der wereld heeft aangegrepen — daarom is Hij de onzichtbare Stuurman aan het roer geweest, en heeft hun schip geleid naar plaatsen, waar geen scholen visch aanwezig zijn.

En daarom laat de Opgestane Zijn heerlijkheid ook glanzen over den rijkdom van hun arbeid.

Ge kent het verhaal wel: die vreemdeling daar op den oever geeft het advies, dat als een bevel klinkt: „werpt het net uit aan de rechterzijde van het schip!”

De discipelen dóén het.

Is dat geloofsgehoorzaamheid? Neen, want pas na 't ophalen van het net bemerken ze, dat het Jezus is. Misschien hebben ze wel gedacht, dat die vreemdeling een vakman is. In elk geval, ze dóén het — en nu strekken zich de touwen, met volle zwaarte zinkt het net weg, zwoegend trachten ze het binnen te halen, maar het lukt niet, ze moeten het opgeven.

Hoe licht hier de heerlijkheid van Christus over den aardschen arbeid Zijner discipelen!

In dit teken doet Hij hun den rijkdom van hun aardschen arbeid zien — een rijkdom, welke niet hierin bestaat, dat zij altoos gevulde visschers-pinken en welvoorziene portemonnaies en loonen de bedrijven bezitten — maar daarin, dat Hij, de Eerstgeborene uit de dooden, ook Koning is der zienlijke schepping. Die heeft Hij mee aangegrepen in Zijn opstandingskracht. Ook den arbeid. Niets staat buiten Hem. Alles dient Hem. Hier een groote school visschen (153!) — of een gezegende handel, een winstgevende zaak, een behoorlijk-gesalarieerde betrekking... daar een vruchteloze vangst, een leeg schip, een gedecimeerd inkomen, een niet-meer-loonnende handel, een met-verlies-werkende zaak...

Welk een Paaschboodschap juist in onze dagen van drukkende donkerheid — nu de tijd, waarin volop genoten kon worden van de arbeidsvreugde, plaats heeft gemaakt voor een tijd, waarin de smarten van den arbeid steeds zwaarder drukken... waarin sterke, gezonde handen of knappe begaafde hersenen gedwongen worden tot niets-doen.

Het is een tijd, waarin de satan listig fluistert: waar is nu uw levende Heiland? wat hebt ge aan een Zaligmaker, die u paait met een wissel op de eeuwigheid, maar de nijpende broodvraag niet tot oplossing brengt?

Ja, dan komt de satan in het veelkleurig gewaad van het marxisme, en speelt melodien van een komenden heilstand, en van een vernieuwde maatschappij, en van een plan van den arbeid — of hij komt in de schreeuwend-bonte kleeding van het nationaal-socialisme, en strooit kwistig beloften uit, en trekt zielen onder het koningschap van Christus

vandaan, en doet hen op menschen vertrouwen in plaats van op den Heere alleen!

Alsof de arbeid buiten den Verrezenen zou slaan! Alsof Hij ook in onzen tijd niet staat als op den oever van de fel-bewogen levenszee!

Alsof Hij niet nóg, in aanbiddelijke wijsheid, Zijn kinderen leidt langs de wegen, die Hij voor hen noodig keurt, ook in het maatschappelijk leven; om hen te beproeven — om hen te doen zien, dat al hun vertrouwen alleen op Hem gevestigd moet worden, niet op Ir Mussert, en niet op Ir Albarda, en evenmin op Dr Colijn.

Alleen op Hem — want grooter dan onze Helper is de nood nooit. Machtiger dan Jezus Christus is geen krisis.

Daarom heeft Hij Zich daar aan de zee van Tiberias aldus geopenbaard!

Aldus...

Opdat wij zouden arbeiden, wetend, dat onze arbeid niet ijdel is in den Heere!

J. SMELIK.

Reisindrucken (VII)

Tegen den dag, dat deze copie den lezers onder de oogen komt, hoop ik weer in mijn gewonen arbeid ingeschoten te zijn. Aan het schrijven van de catechismus-bijlage zal wel geen denken zijn voor het laatste nummer van April; want de copie der bijlage moet altijd een dag eerder in Goes zijn. Maar volgende week zal, naar ik hoop, ook de catechismus-toegift weer op tijd kunnen verschijnen. En dan is daarmee tegelijk die periode van amerikaansche vreugden voorbij. Gelukkig niet wat de herinnering betreft. Die is goed, en blijvend.

Per „Zaandam” van de Holland-Amerika-lijn keer ik thans terug; volgens verwachting mogen we Maandagmorgen 24 April aan wal. Eerst was een andere boot uitgezocht, die te Cherbourg zou stoppen. Maar de berichten in de amerikaansche bladen waren tenslotte te alarmeerend. Binnen een week — aldus een deel der bladen — zou er oorlog in Europa zijn. Mijnen lagen vóór de monding van Maas en Noordzeekanaal. De dijken zouden dádelijk kunnen worden doorgestoken. De troepen vóór de grens, Nederland en België zouden één der slagvelden worden van den nieuwen oorlog: drie maanden geleden was de nederlandsche regering voor de keus gesteld: meedoen met dat „hoofd van een bevrienden staat”, hetwelk tegelijk hoofd is van een (bijkens de radiografisch hier bekend gemaakte verkiezingsuitslagen) in Nederland niet befriend geachte partij, óf de gevolgen riskeeren, in verlies van koloniën b.v. Aldus de amerikaansche bladen. En ook al leest men die persberichten op 'n amerikaansch, d.w.z., al neemt men niet alles wat daarin staat, voor honderd procent als waarheid aan, toch leek het beter, geen reis te riskeeren met een schip, dat ondanks zijn amerikaansch klinkenden naam („New York”), bij nader inzien toch onder duitsche vlag bleek te varen, en dus in geval van oorlog niet eens de toch al bezwaarlijke reis van Cherbourg naar Kampen door Frankrijk en België zou kunnen garandeeren. Derhalve zijn, hoe spijtig het ook was, de laatste toegezegde spreekbeurten, alsmede een voorgenomen lunch met de theologische faculteit van New Brunswick, op 't laatste oogenblik afgezegd, en is het vertrek vervroegd.

Het viel niet gemakkelijk, den amerikaanschen vrienden vaarwel te zeggen. Vele banden zijn gelegd, die, naar ik hoop, zullen blijven trekken. Het aantal dergenen, die kwamen groeten, was zóó groot, dat toen ds Kort van Hoboken (waar de booten der Holland-Amerika-lijn aanleggen), een afscheidswoord spreken wilde, mijn hut veel te klein bleek. Toen hebben we maar den salon in beslag genomen; de aanblik van den dominee, die staande uit den bijbel voorlas ('t waren de psalmen 120 en 121), was voor enkele geverfde dames zóó afschrikwekkend, dat ze vrijwillig rechtsomkeert maakten bij den ingang. In stilte heb ik toen ds Kort en den leider van het Hollandsche Zeemanshuis bewonderd, die hun werk ervan maken, schepen te bezoeken: zoo'n enkel zich haastig retireerend dame'tje illustreert de groote moeilijkheid van dergelijken arbeid. Overigens hebben we den nog resteierenden tijd aan boord goed besteed: de familie van ds van Halsema maakte enkele kiekjes, en zelfs is er gefilmd. Ook met een broer van Mevrouw Greijdanus ben ik aan boord geklekt, en natuurlijk met de familie Van Genderen, die me de allereerste en de allerlaatste oogenblikken met maassluissche, en dus royale hartelijkheid heeft in- en uitgeleid. De laatsten, die van boord gingen, waren de heer Eerdmans, uitgever van de engelsche vertaling van „Christus in Zijn Lijden”, prof. Zijlstra van Calvin College, die de vertaling bezorgde, en prof. dr. Jellema, die aan Harvard-University filosofie doceert, en ook het afscheidsdiner, met zijn ongeveer tweehonderd gasten, heeft willen bijwonen. Nooit vergeet ik het oogenblik, toen de „Zaandam” zich losmaakte en tusschen Vrijheidsbeeld en Wallstreet door den weg naar den oceaan ging zoeken. Het laatste gearticuleerde geluid dat van den wal tot mij doordrong, kwam in volle hartelijkheid van het echtpaar Dr Visscher — de Groot te Hoboken; mevrouw Dr Visscher is nog mijn catechisante geweest te Gorinchem. De wuivende zakdoeken kon ik niet meer verifiëren; maar ook die deden goed. En toen de mijne weer in den zak gestoken was, kwam me voor den geest niet alleen het door ds Kort gelezen Schrift-

gedeelte, m.
rede, die e
gewest w
minister-pr
dat het lot
van één m
schap, opw
lijnen van
Zoo ston
teeken” var
de spijska
met groote
zich eens
elders te
voorrecht
Ik zag i
Europa te
komst kust
minder ove
oud-nederl
gebed schi
van daarev
trekken m
leven betre
op nederla
na mijn a
met een „
Nu, na m
beter te k
dat men de
dit rij al
aan den d
Maar lang
Hij verkle
ontmoet, v
paar guide
in de „nie
doen. Mer
onder. Par
ook als ze
hun snelle
telden, wa
daartoe hu
tracht na
gedurende
durende en
zijn, dan b
voor wat
overloed
drukke be
uit de mot
die kan ve
ten outme
in vacantie
landarbeid
een vierde
hadden zij
amerikaan
Nederland
studieverb
geen enkel
spreken. D
dens. En
het leven.
dient te ge
niet aan z
met het ge
zocht, van
de enorme
zoals wij
Men kan
de kerk is
fabriek is
elke domi
moeilijk
eerwaard
en word
wil maar
lopen, en
voor ons
dominees.
last van d
rammelen
kunnen v
fessoren e
voorstelle
minder or
Respect
verrichte
ook als ne
houding tr
doch wij
bode ziet
vaak, zoo
aan River
New-York
kan men
afbeelding
Maar 't or
Nederland
als gemis
trale ver
beweging
zweet; vo
de barbie
worden d
op staan
ze hier v
preekstoe
kunnen, d

Deze vond eerst zijn broeder Simon.....

Het is het voorrecht mijns levens, dat ik meermalen als van terzijde mag gadeslaan, hoe de Goede Herder een ziel zoekt en vindt. Als ik daar in dit stukje iets van mededeel, is het met de zekerheid, dat de betrokken personen het niet onder de oogen krijgen. Het is niet goed, dat zij, die bearbeid worden door de evangelisatie, het relaas van hun lotgevallen in een blad lezen. Trouwens, het is voor de meeste mensen niet goed hun naam in de krant te vinden, het zijn sterke beelden die de weelde der publiciteit kunnen dragen. Om geheel zeker te zijn doe ik aan mijn persbroeders het (waarschijnlijk overbodig) verzoek: waarde collega, neem dit stukje vooral niet over!

Ik had sinds eenige maanden catechisatie gegeven aan een jong echtpaar. Ik rekende hen nu juist niet tot mijn meest belovende leerlingen. Vol moed was ik met de behandeling van den Heidelbergse aangevangen, maar zoo oot mijn paedagogische capaciteiten op een zware proef zouden gesteld worden, dan zou het ditmaal het geval zijn. Bovendien was er een zeer levendige baby, die het niet op Ursinus scheen begrepen te hebben. Die schreeuwde net zoo lang tot zij bij moeder op schoot zat en granaide dan telkens naar het catechisatieboekje. Maar al schenen de dingen over de hoofden heen te gaan, het bleek dat zij toch een plaatsje vonden in de harten. Man en vrouw gingen om beurten ter kerk, anders is het geen Zondag, meneer! Maar dat niet alleen! Al gauw nam het vrouwtje een buurvrouw mede, waarlijk, mijn onwetend catechisantje had ge-evangeliseerd, ge-evangeliseerd op een trap vol vijandige mensen. Het waren maar weinige, simpele woorden, die zij gesproken had. Mensch, dat heb je nodig! had zij tegenover haar buurvrouw getuigd, meer niet! Waarom zeggen wij zoiets niet meer tegen onze buren, tot de mensen waarmee wij in aanraking komen? Van hoofd tot hoofd zijn de aanrakingspunten niet altijd zoo gemakkelijk te vinden, maar er is vaak een weg van hart tot hart! Ik vrees weleens, dat het besef bij ons niet zoo sterk leeft: Mensch, dat heb je nodig! Misschien zitten daar boven op de gaanderij mensen met de ellebogen op de banken, die dat beter verstaan dan wij. Velen zullen komen... van de derde gaanderij en met Abraham, Izaak en Jakob aanzitten in het koninkrijk Gods. Wat zullen wij doen met onze tien voor homiletiek?

Eenigen tijd later werd ik bij heel andere mensen geïntroduceerd. Uit een diepen put van maatschappelijk en zedelijk verval had de Ontfermer hen opgetrokken. Hier kon ik met deeg catechiseren, ze lazen de woorden van mijn lippen. Amper een paar weken aan den gang, verscheen een tachtigjarige vrouw — R.K. — op het lesuurtje. Meneer, het is voor Opoe ook goed! verontschuldigde de gastvrouw. Inderdaad! Een poos later vond ik catechisant nummer vier op de divan zitten. „Hij mag niks zeggen, meneer, want hij is socialist!” alzo werd ik ingelicht. Deze „socialist” was eigenlijk gekomen om te dammen, zooals hij meermalen deed. Onder het schuiven der steenen had hij de opmerking gemaakt: het is hier anders dan bij mij thuis, hier is vrede, harmonie. Daarop getuigden man en vrouw als uit één mond: dat komt van 't geloof! Zoo — was het bescheid van den bezoeker — komt dat van 't geloof? Dan wil ik weten wat geloof is! En zoo nam hij zijn plaatsje op den divan in.

Wij hebben vele dingen op gereformeerden grondslag, ik ben daar dankbaar voor. Maar hebben wij het allereerste wel; gezinnen op gereformeerden grondslag? Soms vrees ik daarvoor, ik vrees dat niet altijd dat goede getuigenis van onze gezinnen uitgaat; het is hier anders dan bij mij! Dan kan geen veelvertakte evangelisatie. Het is daarom, dat ik deze eenvoudige ervaringen wilde doorgeven. Ach, ik heb het wel meer geschreven, wij zijn aan het evangelie gewend. Wij kunnen het bijna niet meer annemen in den blooten ernst, de concrete werkelijkheid waarin het tot ons komt. Wij zetten gereformeerde puntjes op de gereformeerde i, dat moet ook, dat moet nog duidelijker en beslist dan tot nu toe is geschied. Maar de zuiverheid van ons beginsel moet uitkomen in de zuiverheid van onzen wandel. Dat wilde ik in herinnering brengen.

Mensch, dat heb je nodig!

N. B.

ontuiming in beslag genomen vrijmetselaarsloge de nieuwsgierige bezoekers officieel hoorde rondleiden, wat meer van de amerikaansche loges gezien had: hij zou dan misschien niet zoo gemakkelijk de mensen hebben kunnen wijs maken, dat de loge specifiek en uitsluitend een joden-zaakje was geweest.

Respect voor „den mensch”, dat spreekt ook in de

onderdanige dienaar is aan de kleerencensuur niet ontkomen, en had er erg veel schik van.

Maar men zou zich toch vergissen, en onrechtvaardig zijn, indien men alleen aan zulke factoren dacht ter verklaring van het warme gevoel, dat Amerikanen voor Amerika hebben. Er is zoo heel veel meer. Voor eerst: die vrijheid! Niet voor niets is het 'tstandbeeld der Vrijheid, dat de aandacht van elken passagier bij aankomst in New-York trekt. Met name in dezen tijd is de amerikaan zich daarvan terdege bewust; en de sterke anti-nazi-campagne, die de pers voert, versterkt dit bewustzijn uitermate. Wie de critiek leest, die zelfs de president Franklin Roosevelt in de pers ondergaat, krijgt wel een levendigen indruk van de vrijheid van het woord. Aan den anderen kant: hoe weinig merkt men van standsverschil. Mevrouw Roosevelt, de „first lady”, schrijft artikelen voor allerlei bladen, waarin over doen en laten van de familie van den president gezellig gesproken wordt. Een eigenaardige trek trouwens: van publieke personen worden graag allerlei bijzonderheden uit hun particuliere leven vernomen: in een geïllustreerd tijdschrift zag ik foto's, met zeer openhartige onderschriften, uit een vakantieverblijf, uitgezocht door Prins Bernhard en Prinses Juliana. Ik heb een sterk vermoeden, dat men van het begrip „majesteit” alleen via de film een indruk krijgt, die dan natuurlijk nog wat troebel is. Bureaucratie heb ik hier nergens ontmoet: wel uiterste beleefdheid: een postdirecteur, die noch mijn gastheer noch mij ooit gezien had, kwam in eigen persoon even aanloopen met een paar nieuwe zegels om mee te nemen vóór ze in gebruik kwamen. Een rechter is, tenminste in de rechtszaal, „your honour”; maar op straat is hij: Bill of Al, of Mr zoo en zoo, net als ieder ander sterveling. Het zou, verzekert men, me erg weinig moeite gekost hebben, den president der Vereenigde Staten een hand te geven; en zelfs voor die gelegenheid had ik mijn ondanks de vele diners totaal voor niets meegesleepte rokcostuums nog hebben mogen thuislaten. Als ik me herinner, hoeveel moeite het in Nederland kost, een lijst van genoodigden voor een maaltijd in Nederland saam te stellen (kan A komen, als B ook komt?, kan men C passeeren, als D verschijnt?), dan bewonder ik de vlotte gemeedelijkheid, waarmee zoo heel vanzelf bijvoorbeeld een afscheidsdiner in elkaar gezet wordt door amerikanen. Niet de „stand”, doch de mate van belangstelling geeft in zoo'n geval den doorslag bij de kwestie van al of niet inviteeren. 'Lijkt me gezond. De omgang wordt er zoo door vergemakkelijkt en gezuiverd, dat men al gauw vergeet, zich te ergeren over een vrijgevochten farmer, die, als hij de kerkdeur zijn dominee passeert, hem als de tweede groet met de handen in de zakken en de sigaar in den mond. U kunt zich daaraan stooten, maar moogt toch niet vergeten, dat die zelfde broeder, toen hij nog kwajongen was, nooit een sneeuwbal een volwassene naar het hoofd gegooit heeft en reeds op de schoolbank gedresseerd is in het vrijmoedig publiek spreken. Misschien ontdekt ge hem straks onder het mannenkoor, dat op beschaafde wijze een paar uitstekende nummers ten beste geeft in de meeting; en allicht staat dan de dominee naast hem te zingen op het platform. Overal treft u de vlotheid en sportiviteit van den omgang; wie een poosje amerikaansche lucht heeft ingeademd, kan er zoo langzamerhand inkomen, dat, toen een achtjarig zoontje van ds van Halstema aan den president der Vereenigde Staten een brief schreef, met verzoek, Nederland toch bij te staan ingeval dat land door Duitschland zou worden aangevallen, op dezen brief een heusch, en officieel antwoord binnenkwam; ik heb het stuk zelf gelezen.

Met name de dominees hebben in Amerika reden zich op hun gemak te voelen, wat hun positie als burgers betreft. Ik heb zoo den indruk, dat zij in het „goddelooze” Amerika, indien zij zich tot de overheid wenden zouden met een of andere petitie of protest, gereeder gehoor zouden vinden dan in het „christelijke” Nederland. Als volksoverhoeders worden zij door overheids-lichamen erkend en ontzien. Dat blijkt b.v. al dadelijk uit de manier, waarop de politie hen bejegt in geval van een verkeersovertreding. Ik hoorde een dominee zeggen, dat hij expres op zijn rijbewijs zijn praedicaat „reverend” had laten noteeren; de politie kijkt dan dadelijk veel vriendelijker. Een ander, die door een rood licht gereden was (zoo heet dat, geloof ik) en aangehouden werd, kreeg, toen hij predikant bleek, alleen maar de vermaning, om voortaan wat minder aan den hemel, en wat meer aan de aarde te denken; het vermaningsobject vertelde 't zelf. Toen in Chicago de bestuurder met de auto, waarin hij me transporteerde, verkeerd manoeuvreerde (een niet geoorloofde wending naar een zijstraat) kwam vol vervaarlijkheid een geweldenaar te paard hem achterop: maar met een sissel liep het af: de bestuurder was een weleerwaarde.

Natuurlijk zit daar allemaal velerlei humanistische overweging achter, te meer in een land, waar het zoo ongeveer behoorlijk is, bij een kerk te behooren, en waar vrijmetselaren menige kerk frank en vrij toebehooren: ik ben er haast wel zeker van, met theologische vrijmetselaars te hebben geluncht, ook al droegen ze geen opzichtige linten en mutsen, zooals een troepje van die heeren, die het schrijven van mijn eerste copie met amerikaansche reisindrukken, geschreven in den trein, door hun drukte en lawaai bemoeilijkten. Ik onderschrijf natuurlijk de bezwaren, die de Chr. Ref. Church tegen de combinatie van de lidmaatschappen en van de kerk en van de loge heeft ontwikkeld. Maar ik had toch wel gewild, dat die nationaal-socialist, dien ik in Erlangen (Duitschland) in de aldaar door de duitsche nazi's bij overrompeling en dus vóór mogelijke

gedeelte, maar ook die ééne volzin uit dr Colijn's radio-rede, die één der laatste gesprekstheema's aan hoord geweest was: volgens mijn berichtgevers had onze minister-president ons volk opgewekt, niet te vergeten, dat het lot van menschen en volkeren niet in handen van één man ligt, doch in Gods hand. Een goede houding, opwegende tegen heel wat enerverende kop-lijnen van amerikaansche kranten.

Zoo stond het afscheid van Amerika wel „in het teeken” van de onrust in de volkerenwereld. Ik zag op de spijkskaart van een restaurant, kort vóór mijn vertrek, met groote letters een opwekking gedrukt staan, om zich eens in te denken, wat er zoo al in Europa en elders te koop was, en dan God te danken voor het voorrecht van te mogen wonen in het vrije Amerika. Ik zag in de bladen een foto van een man, die uit Europa teruggekeerd, den bodem van Amerika bij aankomst kuste. Minder dramatisch, maar met zeker niet minder overtuiging verzekerden mij ook onderscheiden oud-nederlanders van gereformeerde belijdenis het dankgebed schier dagelijks te doen, waartoe die spijkskaart van daareven opwekte. Hoezeer de hand aan Nederland trekken mocht voor wat het kerkelijk-confessioneele leven betreft, zij zouden toch niet meer kunnen tieren op nederlandschen bodem. Was 't geen fries, die kort na mijn aankomst, niet met een „Fryslân boppe”, doch met een „Amerika boven” me aan boord kwam?

Nu, na mijn terugkeer, geloof ik dergelijke uitlatingen beter te kunnen verstaan dan in 't begin. Ik meen ook, dat men de plank mislaat, als men ter verklaring van dit vrij algemeene verschijnsel dadelijk en uitsluitend aan den dollar denkt. Zeker, die dollar verklaart veel. Maar lang niet alles.

Hij verklaart wel veel, dat dient gezegd. Ik heb ze ontmoet, van die merkwaardige figuren, die met een paar gulden, soms centen, voet aan wal hebben gezet in de „nieuwe wereld”, en daar thans enorme zaken doen. Merkwaardig: er was geen enkel parvenu-type onder. Parvenu's worden in dit land gauw doorzien, ook als ze eens komen overwaaien. Allen, die me van hun snelle, maar moeizame worsteling tot succes vertelden, waren overtuigd, dat in Nederland de kans daartoe hun niet gegeven zou geweest zijn; en als ik tracht na te gaan, hoeveel van dergelijke menschen gedurende vele jaren in Nederland, en hoeveel gedurende enkele maanden in Amerika mij tegengekomen zijn, dan ben ik geneigd hun gelijk te geven, niet alleen voor wat farmers betreft in streken, waar ruimte in overvloed is, doch ook voor wat betreft zakenlieden in drukke bevolkingscentra. Wie in Amerika de handen uit de mouw wil steken, — maar dat moet dan ook — die kan verder komen. Ik heb onderscheiden predikanten ontmoet, die alle studiekosten zelf verdiend hebben in vacantielijd: de één was chauffeur geweest, de ander landarbeider, smid een derde, boekverkooper of typist een vierde, enzovoort. Liever dan op kassen te leunen, hadden zij zelf het geld verdiend. Maar toen enkele amerikaansche studenten me vroegen, of ze ook in Nederland op die manier de kosten van een eventueel studieverblijf zouden kunnen bijeenstellen, heb ik geen enkel aanmoedigend woord in deze richting durven spreken. Dollars zijn makkelijker te verdienen dan gulden. En men kan er meer mee doen. Tenminste in het leven. Niet in den dood, d.w.z. als er een begrafenis dient te geschieden. Maar daarover straks. Zoolang men niet aan zijn begrafenis toe is, kan men in Amerika met het geld veel bereiken. Ik heb allerlei huizen bezocht, van bewoners uit onderscheiden „stand”. Maar de enorme verschillen in type, bouw, ruimte, materiaal, zooals wij die in Nederland kennen, ontbreken hier. Men kan b.v. aan de parkeerende auto's zien, hoe vol de kerk is; of, hoe groot het aantal arbeiders op de fabriek is; bijna iedere arbeider heeft zijn auto. Bijna elke dominee ook; en maar één keer viel het me ietwat moeilijk, tegen den motor in te spreken, toen een wel-eerwaarde bestuurder allerlei vragen opwierp over zijn en worden, mogen en moeten, boozen en goeden. Ik wil maar zeggen, dat de motoren meestal geruischloos loopen, en de cars (want „wagens” zijn het ginds niet) voor ons begrip doorgaans prima zijn, ook die van de dominees. Overigens hebben de amerikanen zoo geen last van de mentaliteit, die iemand beoordeelt naar het rummelen van zijn beurs. Ik heb hun dan ook veilig kunnen vertellen, dat in Kampen geen enkele der professoren een auto had. Ze konden 't zich niet goed voorstellen, geloof ik, maar 't respect werd er niet minder om, of liever, 't werd er niet door verhinderd. Respect krijgen ze ginds overigens alleen maar na verrichte en genoteerde praestatie. Men behoeft dan ook als nederlander niet te probeeren in de verdedigende houding te gaan staan door de opmerking, dat zij auto's, doch wij dienstboden hebben. Inderdaad, een dienstbode ziet men bij onze amerikaansche broeders niet vaak, zoo'n meisje wekt in Amerika dadelijk associaties aan New-York, of aan een filmsterrenwijk: in Hollywood kan men afzonderlijke souvenirfolders koopen met afbeeldingen van de woningen van dit menschenlag. Maar 't ontbreken van dienstboden in gezinnen, die in Nederland er wel een zouden hebben, wordt allerminst als gemis gevoeld. In de meeste huizen immers is centrale verwarming, die vaak met een enkele vingerbeweging te regelen is; de wasmachine kost geen zweel; voor schoenenpoetserij heeft men den neger in de barbiërszaken of op straat; en voor een kleinigheid worden de kleeren schoongemaakt en opgeperst. Daarop staan de Amerikanen erg. Ook bij de dominees, die ze hier vanwege 't zoo goed als geheel ontbreken van preekstoelen of dierzelver-imitatie, van top tot teen kunnen, en ook inderdaad plegen te bekijken: ook uw

lezers onder de wonen arbeid in de catechismus laatste nummer moet altijd een week zal, naar er op tijd kunnen die periode van dikig niet wat de lijdend. rika-lijn keer ik en we Maandag een andere boot en. Maar de be-aren tenslotte te us een deel diet in. Mijnen lagen kanaal. De dijken estoken. De troe- s zouden één der rlog: drie maan-geering voor de van een bevrien-an een (blijkens-akte verkiezings- d geachte partij, an koloniën h.v. ook al leest men , d.w.z., al neemt honderd procent geen reis te ris-ijn amerikaansch-ader inzien toch en dus in geval aarlijke reis van ik en België zou e spijtig het ook ten, alsmede een the faculteit van e afgezegd, en is kaanschen vrien-zijn gelegd, die. Het aantal der- groot, dat toen ten der Holland-dswoord spreken. Toen hebben we de aanblik van voorlas (twaren e geverfde dames ig rechtsomkeert ik toen ds Kort Zeemanshuis be- t, schepen te be-ireerend dametje-ergelijken arbeid- erenden tijd aan ds van Halstema gefilmd. Ook met en ik aan hoord e Van Genderen- ste oogenblikken rtelijkheid heeft ord gingen, waren gelsche vertaling jstra van Calvin prof. dr Jellena, ceert, en ook het ehonderd gasten, ik het oogenblik, n tusschen Vrij-naar den oceaane geluid dat van olle hartelijkheid root te Hoboken: schisante geweest ten kon ik niet n goed. En toen s, kwam me vooft gelezen Schrift-

vertrouwen in

ene zou slaan! laat als op den zee!

lijke wijsheid, die Hij voor maatschappelijk n hen te doen op Hem geves-ert, en niet op jn.

an onze Helper zus Christus is

in de zee van

tend, dat onze

J. SMELIK.

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

Even

begravenisgewoonten, waarover we het nog even zouden hebben. Ik heb een paar funeral-homes gezien, d.w.z. van die inrichtingen, waar de begrafenis geregeld wordt. Maar met heel wat meer dan het begraven zelf occupeerde men zich daar. Zoodra iemand gestorven is, wordt het lichaam weggehaald en naar de funeral home getransporteerd. Natuurlijk is er een medisch attest voor nodig; en dat is maar gelukkig ook; want wie schijndood mocht zijn, die krijgt geen kans op vier dagen voor tijdige ontdekking van den schijndood, doch wordt, is zijn lichaam eenmaal in handen van den (overigens geëxamineerden) directeur der inrichting gekomen, grondig dood gemaakt. Men neemt n.l. alle bloed uit het lichaam; daarna wordt een vloeistof ingespoten, die de lijken, naar men zegt, voor zeer langen tijd conserveert; en vervolgens wordt een bewerking toegepast, van dien aard, dat de gestorvene een voorbeeld van blakende gezondheid lijkt. Ik zag 't lijk van een man, die doodgevroren was: 't leek wel een door de zon gebrulnde tourist. Een ouden man: hij zag er uit, alsof hij pas een flesch Rijnwijn verschalkt had. Een oud moedertje: ze leek even te hebben gerust na 't diner. De familie betaalt niet voor de begrafenis: ze kiest een kist, en al naar gelang van den steeds zeer achtenswaardigen prijs, die daarvoor betaald wordt, heeft de begrafenis verder haar meer of minder omslachtig verloop. De kisten zijn praalbedden: zijde, kussens, watten, dekens; heele gevaarten soms. En 't mooiste pakje wordt aangetrokken: men wordt bijvoorbeeld in smoking begraven.

En hier zal ik mijn babbeltje maar afbreken, al heeft het eigenlijk nog niet zijn plaatsje in de rubriek „Kerkelijk Leven” kunnen verdienen. Eerlijk gezegd: ik wil maar uitscheiden ditmaal. Een kwartier geleden kwam de loods aan boord, en we zijn zoo net de nachthoek van Holland-Harwich gepasseerd, die voor het station nog kalm ligt te wachten. De A.V.R.O.-omroeper verkondigt juist, dat 't elf uur is, en voor 't eerst sedert 27 Dec. 1938 verneem ik de bekende stem van den man der radio-nieuwsberichten. Mijn horloge wijst gehoorzaam weer nederlandschen tijd. Al zijn we vlak bij Rotterdam, we mogen toch niet vóór morgenochtend acht uur van de boot. De passagiers zijn in goede stemming. Een amerikaansche dame, die in vijf dagen Nederland zal „doen”, betuigde me haar spijt, dat 't donker was, en ze de polders niet kon zien; ze deed me denken aan prof. Bouwman, die in zijn „Amerika” vertelt hoe mooi de Amerikanen het hollandsche landschap vonden, toen destijds zijn boot den Nieuwen Waterweg opstoomde. Een andere dame uit Amerika, niet meer ontdekkende dan lantarens éven boven den grond, verkocht geestigheden over de skyscrapers, de wolkenkrabbers, van de Hollanders. Een hollandsch jongetje zei: nou ken d'r niks meer gebeuren, hè, pappie?

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHETSEN

In Kuyper's Ijn.

VIII.

Christus, de nieuwe Wortel van den herboren kosmos.

In artikel 2 van de Statuten van de Vereeniging, die zich het bestudeeren, propageeren en vruchtbaar maken van de jonge calvinistische wijsbegeerte ten doel stelt, wordt gezegd, dat zij „belijdt den Christus der Schriften, den Verlosser van heel het leven, als den nieuwen Wortel ook van het wetenschappelijk leven”.

In deze woorden wordt weer een fundamentele grondgedachte van de wijsbegeerte der wetsidee geteekend. Zij gaat n.l. uit van het geloof, dat Jezus Christus is de nieuwe Wortel van het herboren menschengeslacht en aldus van gansch den herboren kosmos.

In den eersten Adam is eenmaal heel de menscheit en gansch de wereld van God afgevalen — in den Tweeden Adam worden menscheit en wereld verlost, hersteld in de gemeenschap Gods.

Niets van de wereld gaat in den Christus verloren. Alle geslachten des aardrijks worden in Hem gezegend. In Hem is het volle menschenleven principieel vernieuwd. Uit Hem leeft nu het herboren menschengeslacht. Uit Hem en door Hem wordt die vernieuwing principieel verwerkelijkt in de zijnen: in heel hun leven, in alle levensuitingen, in alle levensverbanden.⁵⁶⁾

Weer moeten we naar Dr Kuyper wijzen als den man, die deze centrale gedachte onder ons volk tot gemeengoed heeft gemaakt en aan wien de wijsbegeerte der wetsidee zich ook in dezen heeft aangesloten.

De menschen — zoo schrijft hij — zijn „niet gelijk losse zandkorrels naast elkaar neergelegd, maar als de twijgen en bladen van eenzelfden boom in organisch verband geschapen. Adam was onzer aller wortel, en als de wortel van een boom verkankert, kankert heel de boom met al zijn takken. Zoolang dus Adam ons hoofd en onze wortel blijft, blijven wij deelen in al de bittere gevolgen van zijn geestelijken dood. En redding kan en zal

En ondergeteekende denkt aan ds Kort: psalm 120 en 121.

Volgende week wel iets anders, misschien wat dege-lijker dan dit algemeene praatje. Deze copie wordt gepost op de „Zaandam”.

K. S.

Liefde en cement; Amerika en Nederland.

Bij mijn terugkomst enkele nederlandsche bladen inziende, vond ik in „De Heraut” een kort stukje van ds W. A. Winckel. Deze haalde uit een amerikaansch orgaan een uitspraak van dr H. Beets aan, waarin deze zijn instemming betuigde met enkele gedachten, die ik in een preek over het slot van 1 Cor. 12 had naar voren gebracht over het gereformeerde begrip van liefde; gedachten, die natuurlijk parallel liepen met wat ik herhaaldelijk, ook in de pers, heb opgemerkt over het verschil tusschen het vleeschelijke en verwereldlijking-in-de-hand-werkende valsche begrip van „liefde” enerzijds, en het gereformeerde, kerk-stichtende, den clubjes-geest brekende begrip van „liefde” en „gemeenschap” anderzijds. Dr Beets, die deze preek aanhoorde (dr Sietsma zal wel in z'n volgende kroniek willen meedeelen, dat ze in een presbyteriaansch gebouw, maar niet onder een presbyteriaanschen kerkeraad werd gehouden), dr Beets, zeg ik, was het daarmee eens, en sprak uit, dat verdodiging en handhaving van zulke gedachten niet ontbindend, doch samenbindend werken zou. Ze zou als cement kunnen werken.

Dat een zóó met de doleantieworsteling meelevend man als ds Winckel zich voor dit persberichtje interesseerde, is begrijpelijk; want dr A. Kuyper heeft in de beweging dagen van dezen kerkstrijd het hart van wie tot de gehoorzaamheid terugkeerden, er meermalen door verkwikt. En dat hij het doorgaf in „De Heraut”, naast de toch heusch, globaal genomen, eenzijdige berichtgeving van ds Doornbos, eert hem.

Natuurlijk zou ik er niet op terugkomen, indien ds Winckel niet had gezegd: laat ons nu, ook met het oog op de aanstaande synode van Sneek, hopen, dat in deze richting verder gewerkt wordt; „de liefde hoopt alle dingen”.

Hier wordt dus publiek de naam van één der in de discussie der laatste jaren betrokkenen in verband gebracht met de voorbereiding der aanstaande synode. Ik heb niet zorgvuldig ds Winckel's rubriek kunnen nagaan, en weet dus niet, of ds Winckel ook andere namen in dit verband genoemd heeft. Er leek me anders wel aanleiding toe, als men „de liefde” alle dingen wil zien hopen. Maar zelfs, indien dit niet het geval zou zijn geweest, heb ik voor ds Winckel's schrijven, en den geest, waaruit hij spreekt, het grootste respect. Inderdaad roert hij een gewichtig vraagstuk aan.

En waar ds Winckel nu tusschen Amerika en Nederland een parallel trekt, daar wil ik gaarne het volgende

er niet zijn, tenzij het mogelijk blijkt, om ons een nieuw Hoofd en een nieuwen Wortel te geven, en ons uit dit Hoofd en op dien nieuwen Wortel te laten bestaan en te laten leven.”

Welnu dit laatste is geschied. De almachtige God heeft door een daad Zijner genade het organisme der menscheit zoo omgeschapen, dat toen Adam gezondigd had, hij als hoofd wegviel en Christus als Hoofd in zijn plaats kwam „en dus niet maar Adam, maar Christus de Wortel wierd, waarop dit nieuwe organisme van ons geslacht bloeien kon. Dit herschapen menscheit geslacht is de kerk, het Lichaam van Christus, of de vergadering der volmaakt rechtvaardigen. In dit nieuwe organisme gaat het oude op. En gelijk het oude in Adam was saamgevat en door Adam als hoofd en wortel beheerscht wierd, zoo staat nu dit nieuwe organisme onder Christus als het Hoofd en wordt in heel Zijn leven en bestaan door Christus als Wortel beheerscht.”⁵⁷⁾

Christus als het Hoofd en de Wortel der herschapen en herboren menscheit voert in en met die menscheit den strijd tegen Satan. Dit is de eeuwenoude strijd tusschen de civitas Dei (koninkrijk Gods) en de civitas terrena (rijk der wereld). „Die ontzettende strijd, dien het leger onder zijn Veldheer tegen Satan strijdt, om het Godsrijk te stichten, breidt zich uit over heel het terrein van ons menscheit leven op aarde. Die strijd wordt gestreden in de harten, in de huisgezinnen, in de familien, in de gesprekken, in de publieke opinie, bij handel en nering, in bedrijf en beroep, in wetenschap en kunst, bij wieg en graf, kortom, zoover uw menscheit leven strekt, strekt ook die strijd. En die strijd wordt nooit anders gevoerd dan door Jezus zelf. Hij, de levende Heere, is het, die in de harten Zijner uitverkorenen, Zijn trouwe dienstknechten, zin en inzicht inlegt, geestdrift en bezieling wekt, werkingen, krachten en gaven inbrengt, toewijding en liefde doet ontstaan, en zelfs het woord op de lippen doet komen.”⁵⁸⁾

Men ziet het: neutraal terrein is er voor de geloovigen niet!

„Geen duimbreed is er op heel 't erf van ons

57) E Voto; II, p. 324 v.v. In zijn „De Gemeene Gratie” spreekt Kuyper ook van Christus als den Wortel van het Herscheppingsleven en van de Particuliere Genade. Als „Scheppingsmiddel” is Hij het tevens van het Schepingsleven en de Gemeene Gratie. Deel II, p. 645.

58) E Voto; II, p. 134 v.v. Vgl. hierbij vooral: De Gem. Gratie, II, p. 680 v.v.

opmerken; het is ten deele iets nieuws, ten deele herhaling van wat reeds lang bekend kan zijn.

Het nieuwe is dit: tot mijn groote vreugde is er kort voor mijn vertrek uit Grand Rapids een samenspreking geweest, die ik bijwonen mocht, en waar dr H. Beets praesideerde, een samenspreking tusschen voorgangers der Chr. Ref. Church in Amerika en ds Hoeksema, onze lezers welbekend, in gezelschap van enkele voorgangers der niet hem samenlevende groep anderzijds. Ik verklap geen geheimen (‘t staat in amerikaansche bladen) als ik opmerk, dat men uiteengegaan is met het uitspreken voornemen, om opnieuw te confereren. En ik geloof, ook wel te mogen meedeelen, dat ds Hoeksema mij gezegd heeft, bereid te zijn, de perspolemie in zake de algemeene genade op te schorten, haar voorloopig stop te zetten, gedurende den tijd der conferentie, indien men deze wil voortzetten. Ik citeer uit mijn geheugen, maar geloof niet, ds Hoeksema's bereid verklaring verkeerd weer te geven. Indien men dus wil, kan in Amerika de perspolemie zwijgen, en voor conferenties plaats maken. Naar mijn meening is zoo iets een weldaad, wanneer men maar over en weer de baan voor publieke gedachtenwisseling vrij houdt. Met moderaten, naar wie „De Heraut” destijds verwees, heeft dat natuurlijk niets te maken; ik denk, dat ook „De Heraut” ds Hoeksema niet tot de moderaten rekenen zal. Ik acht cement aangebracht. Of men het ook leggen wil, moet blijken.

En nu het oude. Het kan ds Winckel bekend zijn, dat in Nederland een commissie benoemd is om te spreken, en dat daarna één der commissieleden (prof. Hepp) andere commissieleden beschuldigde van allerlei. „De Heraut” heeft dat toegejuicht. Het kan ds Winckel óók bekend zijn, dat toen ds Veldkamp en anderen aandrongen op samensprekingen, „De Reformatie” bereid was die gedachte te steunen. Maar „De Heraut” zei: de moderaten wilden altijd spreken; en daarmee werd de zaak afgedaan; ds Veldkamp hulde zich verder, voor wat het essentiële puntje betreft, in stilzwijgen. Het kan ds Winckel óók bekend zijn, dat ondergeteekende die verwijzing naar de moderaten afwees, omdat hij juist met prof. Hepp samenspreken wilde, maar dan met vaststelling daarna van enkele punten op schrift; dit leek hem noodig, a. omdat prof. Hepp publiek geschreven had, b. om alle verwijzing naar moderaten en dergelijke afvallige lieden bij voorbaat af te snijden (al hielp zelfs dat niet bij „De Heraut”). Het kan ds Winckel óók bekend zijn (blijkens een uittaling van prof. Greijdanus in „De Reformatie”), dat prof. Hepp voor zulk een samenspreking met schriftelijke vaststelling van tevoren geëenzins door mij nog aangewezen punten niet te vinden was. Bij herhaling bleek het me onmogelijk, hem daartoe te bewegen. En natuurlijk heb ik, ook als commissielid,

menscheit leven, waarvan de Christus, die aller Souverein is, niet roept: „Mijn!”⁵⁹⁾

Wanneer nu over den Verlosser als den Christus gesproken wordt, dan — zoo betoogt Kuyper — treedt het vleeschgeworden Woord voor ons als mensch.

Met den naam Christus of Gezalftde wordt Hij immers aangeduid als den Ambtsdrager, den drager „van het hoogste en heiligste ambt; van het ambt in volstreken zin; zoodat hij eigenlijk de eenige ambtsdrager en daarom de Christus is.”

Een ambtsdrager — dat kan alleen een mensch zijn! „Ambt toch is bediening van goddelijke macht door schepselen, hetzij engelen, hetzij menschen. De engelen er nu buiten latende, kan Jezus dus geen ambt, vooral niet het ambt dragen, tenzij hij als mensch voor God trede, hetzij eeuwig in Zijn raad, hetzij feitelijk na Zijn vleeschwording. God had ook alle ding zelf rechtstreeks kunnen regelen, en geen dienst van menschen bezigen. Dan ware er nooit een ambt en dus ook nooit een zalving geweest. Maar nu dit Gode anders heeft liefst, en Hij den dienst der menschen verordeneerde, nu ontstond het ambt als bediening door menschen van goddelijke macht.”

Christus is verordeneerd en gezalfd met den Heiligen Geest tot het drievuldige ambt van Profeet, Priester en Koning — en als zoodanig verschijnt Hij voor ons als mensch — dat is Kuyper's opvatting. Toen de zonde in de menscheit was ingebroken, ontstond de noodzakelijkheid om bij den gevallen mensch, over wien God gedachten der ontferming had, een Middelaar te doen optreden. „Voor dat Middelaarschap den mensch Christus Jezus te doen ingaan in het drievleedige ambt van Profeet, Priester en Koning.” In den Middelaar „treedt voor u niet het eeuwige Woord maar het Vleeschgewordene; niet de Zone Gods, maar de Zoon des menschen, niet de Goddelijke persoon, maar de mensch Christus Jezus.” Als om alle misverstand af te snijden, schrijft Kuyper nog: „Hij is verordeneerd, en verschijnt dus hier niet als de Tweede Persoon der Drieëenheid, die onmogelijk ooit gezalfd kan worden.”⁶⁰⁾

59) Souvereiniteit in eigen Kring; p. 35.

60) E Voto; I, p. 279 v.v.; vooral p. 282, 288/9. Vgl.: De Gemeene Gratie, p. 646. „De Christus beteekent: de Gezalftde.”

de consequen-
weten dit.

Zou ds W.
de liefde al-
uitemendende
Reformatie”
publiceerd
deze welme-
ga ik voorl-
neen, dan m-
gelegenhe-
aanduiden
ruchten.

Calvijn

Op Hand-
weten, dat
komen van
wordt, want
op andere w-
zich dagelij-
deze twist,
ruine dreig-
voortgeschr-

Hier spre-
divinitus p-
worden. Wa-
rechtstreeks
samenkome-
synodis, d.i.
samenkome-
het voorafg-
Lucas niet
bestliste, ma-
kan wel b-
maar de ar-
niet, dat c-
maar dege-
oordeel uitl-
ambt de w-
kan wel z-
(plebs) het
niemand zc-
gus) tot de
noemt Luca-
zocals zij
waren.”

Calvijn ha-
plaats nie-
Synodes m-
houden mo-
orde, op w-
zegt, dat s-
wanneer ee-
sing gebrac-

Scherp
macht, c-
lijk Weze-
macht, d-
Koning o-
„Overm-
van den C-
zoo ingrijp-
Koninkrijks
hierbij van
ondersche-
Perso-
eeuwiglijk
Middel-
„Als Sc-
de heilige
vanzelf en
souvere-
Heiligen
teit van d-
Koninkrijks
onderstelt
draagt. Al-
in opdracht

Welnu,
Middelaar-
Sion, oven-
„Let wa-
gezalft n-
Drievuldig
verordene-
Tweede P-
de Middel-
Jezus voor-
wel die
en kon w-

de, en stelt
de mensche-
het volbre-
van God al-
soon der D-
zalving alto-
maar hee-
nam dien-
Vleeschwor-
angenomen.

Kuyper w-
krachten d-
Persoons s-
delijke w-
Ook, dat
tens de aar-
Hij reeds v-
En Zijn
aanstonds c-
zig in het c-

ten deele her-
aan zijn.

eugde is er kort
samenproking
aar dr H. Beets
hen voorgangers
Hoeksema, onzen
kele voorgangers
zijds. Ik verklar
che bladen) als
met het uitge-
nfereren. En ik
at de Hoeksema
polemie in zake
haar voorloopig
ler conferentie,
citeer uit mijn
iksema's bereid.

Indien men
ar polemie
s plaats ma-
is een weldaad,
en voor publieke
moderaten, naar
ft dat natuurlijk
„De Heraut“ de
aen zal. Ik acht
leggen wil, moet

kel bekend zijn,
toemd is om te
commissieleden
eschuldigde van
juicht. Het kan
n ds Veldkamp
sprekingen, „De
e steunen. Maar
lden altijd spre-
un; ds Veldkamp
tiele puntje be-
kel ook bekend
rijzing naar de
met prof. Hepp
vaststelling
schrift; dit
p publiek ge-
naar moderaten
ant af te snijden
raut“). Het kan
s een uitlating
atie“), dat prof.
met schriftelijke
ins door mij
vinden was
k, hem daartoe
als commissieled.

istus, die aller
“59)

s den Chris-
eloogt Kuyper
oord voor ons

zalfde wordt
abtsdrager,
heiligste ambt;
odat hij eigen-
rom de Chris-

en een mensch
ddelijke macht
t zij menschen
kan Jezus dus
dragen, tenzij
t zij eeuwig in
leeschwording
trecks kunnen
schen bezigen.
dus ook nooit
Gode anders
menschen ver-
als bediening
e macht.”

gezalfd met
dige ambt van
als zoodanig
sch — dat is
in de mensche-
noodzakelijk-
over wien God
Middelaar te
aarschap den
neeren. En nu
ingaan in het
en Koning.”
et het eeuwige
ordene; niet
menschen,
de mensch
verstand af te
is verordind-
als de Tweede
ogelijk ooit ge-

de consequentie daaruit getrokken. De commissieleden weten dit.

Zou ds Winckel mij nu eens willen zeggen, of, waar de liefde alle dingen hoopt, hij nog een weg weet, die uitnemender is! Hij kan in „De Heraut“ of in „De Reformatie“ zijn meening wat mij betreft volledig gepubliceerd zien. Ik zal afwachten, of ds Winckel op deze welmeenende vraag wil antwoorden. Zoo ja, dan ga ik voorloopig niet verder met mededeelingen; zoo neen, dan moet ik nog wel iets meer zeggen over aangelegenheden, die sommigen reeds in de pers vagelijk aanduiden — blijkbaar op grond van losse geruchten....

K. S.

Calvijn over de samenkomst te Jeruzalem.

Op Hand. 15:6 schrijft Calvijn: „Laat ons overigens weten, dat hier ook de vorm en orde bij het samenkomen van Synodes van Godswegen voorgeschreven wordt, wanneer er eenig geschil ontstaan is, dat niet op andere wijze bijgelegd kan worden. Want hoewel er zich dagelijks velen tegen Paulus verheven, heeft alleen deze twist, uit welken gevaar van eene ontzaggelijke ruïne dreigde, en die reeds tot vijandelijke gevechten voortgeschreden was, hem naar Jeruzalem gevoerd.”

Hier spreekt Calvijn van een Goddelijk voorschrift: *divinitus praescribi* — van Godswegen voorgeschreven worden. Waarvan? Van het houden van Synodes? Niet rechtstreeks, maar van den vorm en de orde in het samenkomen van Synodes: forma et ordo in cogendis synodis, d.i. de vorm en de orde, waarin het bij het samenkomen of houden van Synodes moet toegaan. In het voorafgaande heeft hij de opmerking gemaakt, dat Lucas niet zegt, dat de geheele gemeente te Jeruzalem besliste, maar de apostelen en ouderlingen. De gemeente kan wel bij de disputationen tegenwoordig geweest zijn, maar de ambtsdragers waren de rechters. „Lucas zegt niet, dat de geheele gemeente samenvergaderd was, maar degenen, die in kennis der leer (doctrina) en oordeel uitblonden (pollebant), en die krachtens hun ambt de wettige rechters over deze zaak waren. Het kan wel zijn, dat in tegenwoordigheid van het volk (plebs) het twistgesprek gehouden is. Maar opdat maar niemand zou meenen, dat de gewone geloovigen (vulgus) tot de behandeling der zaak toegelaten zouden zijn, noemt Lucas uitdrukkelijk de apostelen en ouderlingen: zooals zij meer geschikte beoordeelaars (cognitores) waren.”

Calvijn handelt met deze woorden dus in de eerste plaats niet over een Goddelijk voorschrift, dat er Synodes moeten gehouden worden, maar hoe zij gehouden moeten worden, in welken vorm en in welke orde, op welke wijze het daarbij moet toegaan. En hij zegt, dat Synodes slechts gehouden moeten worden, wanneer een geschil niet op andere manier tot oplossing gebracht kan worden. Paulus ging toch alleen

Scherp onderscheidt Kuyper dan ook de almacht, die de Tweede Persoon van het Goddelijk Wezen in zichzelf bezit eeuwiglijk en de macht, die de Christus krachtens zijn zalving tot Koning ontving.

„Overmits echter over geen der drie ambten van den Christus zoo schromelijke verwarring en zoo ingrijpend misverstand bestaat, als over Jezus' Koninklijke waardigheid, zij den lezer gebeden, hierbij van meet af streng te willen letten op het onderscheid tusschen hetgeen aan den Tweeden Persoon in de Drieëenheid als God eeuwiglijk toekomt, en hetgeen op Christus als Middelaar voor een tijd gelegd is.”

„Als Schepper was ook de Tweede Persoon in de heilige Drieëenheid over al het geschapene vanzelf en zonder eenige opdracht, absoluut soeverein, tezamen met den Vader en den Heiligen Geest.” Maar deze absolute soevereiniteit van den Zoon „heeft niets gemeen met het Koninklijk ambt van den Middelaar. Een ambt onderstelt iemand boven u, die u dat ambt opdraagt. Alle ambt is een dienst of bediening, die in opdracht van een meerdere vervuld wordt.”

Welnu, op den mensch Jezus Christus, onzen Middelaar, is gelegd het koninklijk regiment over Sion, over de Kerk, het „volk des Heeren”.

„Let wel: gelegd. Over Sion is tot Koning gezalfd niet de Tweede Persoon in de heilige Drieëenheid, want deze... kan nooit tot iets verordind of gezalfd worden. Maar toen de Tweede Persoon, toen het Woord vleesch werd en de Middelaar verscheen en de mensch Christus Jezus voor het oog des Eeuwigen stond, toen kon wel die mensch Christus Jezus gezalfd en kon wel die mensch Christus Jezus verordind

de, en stelt ons alzoo den Middelaar voor als vereenigd met de menselijke natuur, en in die natuur verordind tot het volbrengen van een dienst of taak. Dit nu kan nooit van God als God, en dus ook niet van den Tweeden Persoon der Drieëenheid gezegd worden. God als God is in de zalving altoos actief, nooit passief. God dient niet, maar heerscht.... Christus of Gezelide is alzoo een naam dien de Middelaar alleen draagt in verband met Zijn Vleeschwording, en in zoverre hij creatuurlijk gestalte heeft aangenomen.”

Kuyper wijst er daar op, dat de naam „de Christus”, krachtens de vereeniging der beide naturen in eenigheid des Persoons soms ook geberigd wordt als rechtstreeks goddelijke werken bedoeld.

Ook, dat de Zoon den titel van „Gezalide” heeft krachtens de aanstelling in Gods eeuwigen Raad. In dien zin is Hij reeds van eeuwigheid „de Christus”.

En Zijn verlossings-middelaarschap treedt in werking aanstands naden val. Zoo is dus de Christus reeds aanwezig in het Oude Testament.

vanwege dezen twist naar Jeruzalem, hoewel er dagelijks velen tegen hem in verzet kwamen. Maar nu dreigde een groot gevaar van scheuring of ondergang der kerk.

Daarmede is natuurlijk het houden van Synodes niet maar van Godswegen geoorloofd verklaard, doch in bepaalde gevallen ook als door Hem voorgeschreven aangewezen. Bij gevolgtrekking valt dat uit Calvijn's woorden af te leiden, al wordt het er ook niet rechtstreeks door uitgesproken.

Maar welke macht zulke Synodes dan hebben, is daardoor nog niet bepaald. Allerminst, dat die Synodes, ook wanneer zij zich geheel houden aan Gods Woord en bij hare uitspraken louter op dat Woord rusten of steunen, iets meer geven dan eene rechtsbeslissing, welke doet weten, hoe het van Godswegen, in het licht der Goddelijke openbaring, met een geschil staat. Er is niet mee gezegd, dat de macht van zulke Synodes bovendien het karakter draagt van overheidsmacht, die zou mogen dwingen, en over de door afgevaardigden samengekomen kerken met hare ambtsdragers en leden gebiedend en heerschend zou mogen optreden. Matth. 20:25-27.

Wanneer eene Synode zich echter niet geheel aan Gods Woord houdt, en hare uitspraak of beslissing niet met dat Woord overeenstemt, heeft zij geenerlei macht van Godswegen. Dat geeft Calvijn meermalen duidelijk te kennen. Eene Synode heeft geene macht of autoriteit van zichzelf, maar alleen van de overeenstemming harer uitspraken met Gods Woord. En naar dat Woord moeten dan ook door een ieder hare beslissingen beoordeeld worden. „...zoo dikwijls een besluit van eenig Concilie naar voren wordt gebracht, zou ik willen, dat eerst nauwlettend werd overwogen (expendi), op welken tijd het (Concilie) gehouden is, over welke zaak het gehouden is, en met welk doel, welke menschen er deel aan genomen hebben (interfuerint): vervolgens dat hetgeen, waarover gehandeld wordt, aan den maatstaf van de Schrift onderzocht wordt”, Inst. IV, 9, 8.

Het is dus volgens Calvijn maar niet: eene Synode heeft gesproken, en derhalve is het reeds daarmede en zonder meer uitgemaakt, dat het recht en naar Gods Woord is. Op allerlei moet daarbij eerst gelet worden. Eene Synode is nog niet — de kerken in Synode samengekomen. Spreekt eene Synode, dan is dat nog niet steeds Gods stem.

Dat laat Calvijn ook weten in zijne verklaring van Hand. 15, als hij bij vs. 2 schrijft: „Wel hing Paulus niet af van de neiging of gril (nutus) der apostelen, zoodat hij zijne meening zou veranderen, wanneer hij gewaar geworden was (expertus esset), dat zij tegen hem waren: daar hij toch zelfs niet voor engelen wijken zou, zooals hij in Gal. 1 zich heroeft. Maar opdat de goddeloos niet lasteren zouden, dat hij een mensch was, die al

neerd, en kon wel, hij de gratie Gods en door God, dien Middelaar het Koninklijk regiment over Sion worden gelegd.

En dit nu is geschied.” 61)

...

Bij deze meegedeelde, opgelegde, ambtelijke koninklijke macht van den Middelaar, den mensch Jezus Christus, over Zijn Kerk, mogen we niet blijven staan.

Op een bepaald tijdstip — bij opstanding — hemelvaart — het gezet worden ter rechterhand Gods — is die ambtelijke, koninklijke macht geweldig vergroot! De Christus is toen uitermate zeer verhoogd. Hem is gegeven een naam boven allen naam. Hij is gezet aan de rechterhand Gods, ver boven alle overheid en macht en kracht en heerschappij en allen naam die genaamd wordt.

Met deze machtsvergroting van den Christus is weer „niet bedoeld de Overhoogheid die Hem als den Almachtige krachtens Zijn Godheid toekomt, want aan de Godheid kan nooit iets toegevoegd noch ook iets ontnomen worden...”

„Neen, dit verhoogd worden, tot Koning der koningen, en tot aangesteld Machthebber over alle creaturen in den hemel, op de aarde en onder de aarde, is een nieuwe waardigheid, een nieuw ambt, dat aan hetgeen de Zoon als Middelaar reeds bezat, opzettelijk is toegevoegd”.

Dat geschiedde vooreerst als loon na lijden, als kroon na kruis. „Koning over Sion was Hij reeds vóór Zijn kruis en aan het kruis, tot Machthebber over de geheele schepping is Hij eerst aangesteld na Zijn kruis, als loon voor Zijn verlossingswerk.”

Maar bovendien kreeg Hij deze nieuwe macht omdat Hij zóó alleen in staat zou zijn werkelijk Koning over Sion te wezen. „De kerk staat niet buiten de wereld, maar in de wereld. Ze is vervlochten in het leven der natien en der volken, ze is ingestrengeld in de machten der duisternis en het leven der engelen. En daarom kan het regiment over Sion niet uitgevoerd of Sions Koning moest ook alle deze machten aan zich dienstbaar kunnen maken.

Dit nu was geen onnatuurlijke saamvoeging van ambten, overmits Sion in oorspronkelijk verband met de wereld en haar volken en haar machten staat, en (zie Ps. II) in Zijn Koning aan het hoofd der volken gesteld was.

Zoo gaat dus het Genadewerk tot in het Scheppingswerk terug, en de band die in de Schepping

61) E. Voto, I, p. 324 v.v.

te zeer aan eigen persoon gehecht en trotsch was, en met onwaardige minachting van allen zichzelf behaagde, — daarom — heeft hij zich aangeboden, zooals billijk was en nuttig voor de geheele kerk, om reenschap van zijne leer te geven. Vervolgens heeft hij zich met vast vertrouwen op de overwinning vóór de apostelen gesteld, daar hij zich overtuigd hield (probe teneret), hoedanig hun oordeel zou zijn: die toch door denzelfden Geest geregeerd werden”.

Eigenlijk was het zenden van Paulus en Barnabas door de gemeente te Antiochië naar Jeruzalem voor de zaak zelve niet noodig geweest. Maar dat geschiedde om aan de dwaalleers den mond te stoppen. „Toch kan hier gevraagd worden, in welke overweging (quoniam consilio) de Antiochenen Paulus en Barnabas naar de overige apostelen gezonden hebben. Want indien hun eerbied voor hen — slechts — zooveel kracht had, dat zij onzeker bleven, totdat zij (de apostelen) zich in dezen of in dien zin uitgesproken hadden, was het vertrouwen in hen (Paulus en Barnabas) tot hertoe verdwijnend gering en niets geweest. Maar het antwoord is gemakkelijk. Daar zij wisten, dat alle apostelen evenzeer door den éenen Christus met dezelfde opdrachten gezonden waren en met denzelfden Geest begiftigd, waren zij stellig overtuigd aangaande den goeden uitslag. En het is niet twijfelachtig, of deze raad is gegeven (profectum) door rechtschapen en moedige mannen, voor wie het allerminst verborgen was, dat de naam van Petrus en Jacobus ten onrechte door windbuilen voorgewend werd. Derhalve werd door hen niets anders gevraagd, dan dat de apostelen door hunne stem de goede zaak zouden helpen.”

Calvijn breidt deze beschouwing dan uit tot alle goede Synodes, die er van den aanvang af gehouden zijn. En hij schrijft: „Tot dat doel zijn alle heilige Synodes van den aanvang af bijeen gekomen, opdat ernstige en in Gods Woord behoorlijk geoevende menschen de geschillen zouden oplossen, niet naar eigen wil, maar krachtens Gods autoriteit. Het is de moeite waard, hierop acht te geven, opdat de Papisten niemand door hun wonderig geschreeuw schokken. Om Christus met Zijn Evangelie te begraven en heel het licht der vroomheid uit te blussen, houden zij ons de Concilien voor: alsof eenige bepaling van menschen voor eene hemelsche Godsspraak gehouden moest worden. Maar indien de heilige Vaders hedendaags hunne zittingen hielden, zouden zij met één mond uitroepen, dat hun niets minder geoorloofd geweest is, of ook voor den geest gestaan heeft (vel etiam in animo fuisse), dan iets te leeren (tradere = overleveren), tenzij Christus aan de woorden vooruit ging. Die voor hen, evenals voor ons, de eenige Leermester was... Er is eene harde klacht van Gregorius van Nazianze, dat er nooit een goede afloop van eenig Concilie geweest is”.

gelegd, maar door de zonde losgeraafd was, komt in het koninkrijk der genade terug.”

Ontzagwekkend is deze macht van den Middelaar. „Alle werking van God Drieëenig, en bij het instorten van gaven en bij de leidingen en de sturing van het leven der kerk en der volken, (gaat) alleen door den Middelaar (uit).”

Natuurlijk mag deze grootsche arbeid van den Middelaar er geen oogenblik toe leiden den Drieëenigen God ook maar een tweede werkeloos te denken. „God Drieëenig is en blijft de altoos welkende Fontein, waaruit van oogenblik tot oogenblik aan den verhoogden Middelaar de macht en de mogendheid toevloet, en Hij beschikt er geen oogenblik over dan krachtens last en opdracht van den Heere, wiens de oorspronkelijke majesteit en mogendheid is... Het is en blijft altoos eeniglijk God, dat eeuwige Wezen, waarvan alle kracht en werking uitgaat, alleen maar het belijft Hem, deze kracht en macht te werken door den Middelaar.” 62)

...

Op deze magistrale wijze heeft Dr Kuyper de positie, den arbeid en de macht van den Christus in Kerk en wereld geteekend.

Innig dankbaar voor deze inzichten, waarvan de betekenis en de vruchtbaarheid nog bij lange na niet zijn doorzien, sluit de wijsbegeerte der wetsidee zich in dezen geheel bij Dr Kuyper aan. Ook hier is zij voor alles leerlinge van dezen groote in Israël.

H.

C. V.

62) E. Voto, I, p. 328 v.v.; II, p. 31 v.v. Kuyper wijst hier naar Ps. 47 en 68. Verder betoogt hij, dat alleen omdat de Middelaar Gods Zoon en Zelf God was Hij „als mensch als onzer éenen onzer broeder, Zijn alomvattende soevereiniteit over hetgeen in den hemel, op de aarde en onder de aarde is, ambtelijk kon dragen bij de gratie Gods”.

Vergelijk hierbij: De Gem. Gratie, III, p. 280/1. Merkwaardig is in dit verband, dat Kuyper Christus' wondermacht uitsluitend in verband zet met Zijn menselijke natuur. Men mag „de wonderen van den Zoon des menschen niet omzetten in wonderen van den Zoon Gods”. Zijn wondermacht „blijft tot het einde toe een menschelijke macht, d.i. een macht, vallende binnen het kader van onze menselijke natuur.... In Hem is de heerschappij, de Koninklijke heerschappij, die in het Paradijs teloor ging, teruggekeerd. In Jezus' wondermacht schittert weer de glorie van den mensch-koning”. Pro Rege, I, p. 153 v.v.

De betekenis van deze opvatting van Christus' macht over gansch de Schepping voor de leer der Gemeene Gratie blijft hier onbesproken.

2, 288/9. Vgl.: De
ekent: de Gezal-

Op vs. 28 schrijft Calvijn: „Wat betreft, dat de apostelen en ouderlingen zich als makkers met den Heiligen Geest verbinden, daarin kennen zij aan zichzelf niets toe los (van den Geest). Maar deze zegswijze heeft dezelfde kracht, alsof zij zeiden, dat de Heilige Geest hun Leidsman en Voorzitter geweest is. Want deze manier van spreken is gebruikelijk genoeg in de Schrift”.

Verder zegt hij, dat de apostelen door dat besluit niets aan Gods Woord hebben toegevoegd, en dat daarbij slechts van eene accidenteele (bijkomstige) uitwendige noodzakelijkheid sprake was, niet van eene innerlijke (d.w.z. in het wezen der zaak liggende). In verband daarmee schrijft hij op Hand. 16:4: „waardoor de dwaasheid der Papisten genoegzaam weerlegd wordt, wanneer zij ons ernstig beschuldigen, dat wij geheel verschillend zijn van Paulus, omdat wij met verachting van de besluiten der kerk, zooals zij zeggen, willen, dat de consciëntien der vromen alleen door het Woord Gods geregeerd worden, en niet door het willekeurig oordeel (arbitrio) van menschen... Niets minder kwam Paulus in den geest, dan een strik van noodzakelijkheid om de consciëntien te werpen... Ondertusschen wacht hij zich ijerig, om de vrome zielen niet door wetten van menschen te omsnoeren. Wij beproeven hedendaags dus niets verschillends van Paulus... De apostelen hebben geen nieuwen eeredienst van God verzonnen, geen nieuw geestelijk bestuur uitgeoefend, maar uit het zoeken van den vrede (pacis studio) de heidenen vermaand, om iets toe te geven aan de Joden”.

Van hiërarchische overheersching der kerken door deze samenkomst te Jeruzalem weet Calvijn dus niet. Paulus hing niet af van de meening en uitspraak der apostelen. Hij zou zich, ware zij anders geweest, er niet bij neergelegd, noch zijn eigene overtuiging daarnaar gevoegd hebben. Deze samenkomst sprak uit wat in dit geschiedpunt was naar Gods Woord en wil, en daarom onderhouden moest worden. Van maatregelen om zich eventueel in de plaats te dringen der plaatselijke ambtsdragers en kerkeraden, of van eenig recht daartoe, spreekt Calvijn niet. De Synodes hebben alleen maar in zooverre macht, als hare uitspraken op Gods Woord gegrond zijn en daarmee overeenkomen. Want alleen Gods Woord heeft gezag over de kerken, maar geene Synode bloot qua Synode, d.i. enkel reeds als samenkomst van kerkelijke afgevaardigden.

S. GREJIDANUS.

De Groote Catechismus van Zacharias Ursinus. (XXXIII.)

Van het Avondmaal des Heeren.

295. Wat is het Avondmaal des Heeren?

Het is een uitdeeling en gebruik van brood en wijn in de vergadering der geloovigen, gedaan tot gedachtenis van Christus; ingesteld door Christus, opdat Hij door dit teeken zou betuigen, dat Hij zoo zeker mogelijk aan de geloovigen, die dit brood en dezen wijn nuttigen, Zijn lichaam en bloed ten eeuwigen leven meedeelt, opdat het verbond, in den Doop met God aangegaan, voor hen voortdurend van kracht zij.

296. Waarin verschilt het Avondmaal des Heeren van den Doop?

Zij zijn teekenen van hetzelfde verbond en dezelfde genade.

Maar de Doop betuigt, dat dit verbond naar waarheid door God met ons is aangegaan; het Avondmaal evenwel vernieuwt het verbond herhaaldelijk, en bevestigt bovendien, dat het in eeuwigheid van kracht zal zijn.

Daarom wil de Heere, dat de Doop maar éénmaal in (ons) leven gezocht wordt, maar dat het Avondmaal dikwijls bij herhaling gebruikt wordt.

R.

G. B.

LITERATUUR EN KUNST

De pruijktijd in woord en prent.

Van hoepelrok en pruijktentool, red. Prof. Dr. A. A. van Schelven. — G. F. Callenbach N.V., Nijkerk.

Langen tijd is de achttiende eeuw stiefmoederlijk bedeed in de literatuur. Slechts enkele romans — o.a. van Van Lennep — vroegen aandacht voor dit „vervaltijdperk”. De er aan voorafgaande „Gouden Eeuw” genoot de volle belangstelling van geleerden en kunstenaars en deze was alleszins verklaarbaar. De er op volgende eeuw staat nog zoo dicht bij ons, dat wij onze oogen er moeijlijk van kunnen afwenden, daar onze tijd er de voortzetting van is in vele opzichten.

Meer en meer echter komt de achttiende eeuw haar rechten opeischen. Het tijdperk dat volgde op dat van het ontstaan onzer zelfstandige republiek, met haar machtigen handel en bloeiende kunsten, en dat voorafging aan het jonge Koninkrijk met zijn toenemende industriele beteekenis, kan toch niet slechts een vervaltijd geweest zijn. De geweldige omkeer in staatkundig en geestelijk opzicht is in dien tijd immers voorbereid en deels begonnen. Reeds een tamelijk oppervlakkige beschouwing zal doen zien, dat er eer van overgang dan van verval moet gesproken worden. Staatkundig gezien, gaat de regentenregering zich consolideeren door contracten en correspondentie, maar juist daardoor wordt het einde der oligarchie verhaast en zal uit de vernedering van het stadhouderlijk bewind, de idee van een koningschap

der Oranjes geboren worden. De denkbeelden ontsproten aan Aufklärung en rationalisme vervulden de hoofden der met fraaie pruiken uitgedoste patriotten. Hoe veelomvattend het geestelijk leven van deze miskende periode onzer geschiedenis was, laat o.m. het groote werk van Prof. Wille over Van Goens en zijn kring ons zien.

Wanneer een uitgever het waagt deze eeuw den lezers te doen bezien in een aantal novellen en kunsthistorische bijdragen, verlicht met aquarellen en pentteekeningen, verdient deze poging op zich zelf reeds aandacht en waardeering. De titel: „Van hoepelrok en pruijktentool”, wekt aanstonds het vermoeden, dat de teekening van het uiterlijke leven meer dan de geestelijke achtergrond ervan, bij de samenstelling van dit groote boek beoogd werd. De redacteur, Prof. v. Schelven, erkent in zijn inleidend woord de moeijelijkheid, om een volkomen beeld dezer eeuw te geven in een aantal literaire novellen. Het laatste artikel, dat eveneens van de hand van dezen bekenden historicus is, vult een leemte aan, maar laat tevens gevoelen, dat er in de bijdragen lang geen volledig beeld van den pruijktijd is gegeven.

Wanneer hij nagaat: „Hoe dacht en voelde een 18de eeuw?” geeft hij een wel is waar kort, maar toch zeer overzichtelijk beeld van den achtergrond van het dagelijksche leven. En dan voelt men te meer het gemis van een beschouwing over de literatuur van dien interessanten tijd, als weergave van wat er omging in de harten en hoofden dier fraai gekleede personen van de prenten.

Maar het zou onbillijk zijn, de tekortkomingen van dit werk breed uit te meten. Het is immers geen wetenschappelijk werk in de eerste plaats, al staat er een wetenschappelijk artikel in naast enkele populair-wetenschappelijke, kunsthistorische uiteenzettingen. Het doel van het boek is slechts, de belangstelling op te wekken voor een tijd, die op zijn zachtst gezegd, zeer interessant is geweest. En hiervoor dienen de novellen en de platen. Deze laatste, naar aquarellen, geven in zachte, mooie tinten een kleurrijk beeld van den tijd en worden verklaard door korte kunsthistorische artikelen. Zeker niet minder goed zijn de zwarte teekeningen, die den tekst illustreeren der novellen en een aparte bekoring geven aan het geheel.

Het smaakvol verzorgde uiterlijk lokt tot lezen aan, temeer daar de namen: Van Zeggelen, Ignatia Lubeley, Kuiper—Van Oordt e.a. door historisch-literair werk reeds een bekenden en goeden klank verworven hebben. Van enkele der novellen zou men kunnen zeggen, dat ze evengoed in een anderen tijd zouden kunnen spelen, dat hun inhoud niet het beeld der achttiende eeuw verduidelijkt, doch hoepelrok en pruijkt alleen naar deze eeuw verwijzen. Ten deele is dit waar, maar kan dit niet van heel veel historische bijdragen, die niet op wetenschappelijke gegevens steunen, worden gezegd, zonder dat het aan hun waarde afbreuk doet? De mooie schets van Wouter van Riesen over „Een Groningsch student uit de 18de eeuw”, is er niet minder goed om, al wordt het studentenleven er niet in beschreven zóó, dat het eigensoortig leven van den student in een kleine academiestad er uit naar voren komt.

Marie van Zeggelen, die zich op meer historisch gedocumenteerd terrein begeeft, weet een goede schets te ontwerpen van het huiselijk leven aan het prinselijk hof te Nijmegen en wekt sympathie op voor den aarzelen prins en zijn cordate echtgenote. Van de aanhouding der prinses bij Schoonhoven geeft zij een uitstekend relief.

Meer diepte zou men wenschen te zien in de teekening van Kaat Mossel, wier Oranjeliefde toch typeerend is voor den geest onder het lagere volk. Haar proces en haar advocaat, Bilderdijk, hadden een karakteristieke schets verdiend.

De romantische trek der 18e eeuw is gelukkig niet verwaarloosd. Albert Kuyk schrijft een boeiend, griezelig verhaal over de „Spaansche Krullen”, waarin hij de republiek opneemt in het West-Europeesche leven van den pruijktijd.

Op geestige wijze doet dit eveneens Johan van der Woude met zijn novelle „Manuel Mansfield”. De beruchte avonturier der Fransche mémoires, herleeft hier in den schuchteren jongeman, door de grillige fantasie van zijn zuster tot een legendarischen avonturier verworden. Salyrisch weet hij den 18en eeuwischen avonturier te ontleiden tot een fantasie-schim der romanverhalen, die niet eens meer de legende-vorming kan vernietigen door zijn wezenlijke persoonlijkheid.

Dikwijls bekruipt ons, 20ste eeuw, bij het lezen van verhalen uit het verleden een aangenaam gevoel, van niet in zulk een achterlijkheid of belachelijken tijd geleefd te hebben. Hoe ongepast dit ook moge zijn, begrijpelijk is het toch wel. Het zijn slechts weinigen, die zich zoo in de schoonheid van het verleden kunnen inleven, dat weemoed over het vergaan daarvan hen overvalt. Tot hen behoort Mevr. Kuiper-Van Oordt, die met haar verbeelding gaarne verwijft in de oude patriciërshuizen en de sfeer die daar hangt zoo zuiver kan weergeven. Zij moet er zich over heen zetten, dat de moderne pui van een modezaak den gevel van een patriciërshuis gaat vernieuwen, en dat de nazaat van een oud burgemees-

tersgeslacht op een bovenkamer uit familiepapieren de vergane glorie van zijn regentenfamilie zit te overpeinzen. Maar als haar dat gelukt is, weet zij een fingevoelig, humoristisch verhaal te schrijven, waarin de pruijktijd met lief en leed op het leven betrupt wordt. Zoo kan fantasie een beter beeld geven, dan een beroep op de werkelijkheid zelf, zooals Ritter het doet, die uit de spectatoriële geschriften van dien tijd, het ziekzijn der gebrukte menschen beschrijft. Immers, de Spectators maken belachelijk, geven overdreven voorstellingen, parodiëren dikwijls. Daar komt bij, dat veel van wat nu kwakzalverij is, toen wetenschap was en dat de wetenschap nog tegenover zoovele raadsels stond, dat hij onmacht van den medicus, de kwakzalver al spoedig geraadpleegd werd. Het artikel bevat veel aardige voorbeelden en bijzonderheden, maar laat te weinig zien het ernstige streven van medici, om met hun beperkte middelen te doen, wat mogelijk was.

Er zou veel meer van dit boek kunnen gezegd worden, daar elk der bijdragen haar eigen verdiensten heeft. Dikwijls stelt een verzameling teleur, omdat alles te veel in een onnatuurlijk raam gezet wordt. Hier vindt men ook een bonde verscheidenheid van kunst en wetenschap in onversneden en verdunnen toestand, maar zoo gemengd, dat er een smakelijk geheel ontstaan is. De fraaie uitvoering en de goede inhoud vormen een prachtwerk.

Gron.

H. S.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

De Christelijke Boodschap in een Niet-Christelijke Wereld.

VIII.

Wanneer in onzen tijd het Evangelie wordt gepredikt, geschiedt dat door kerken, die reeds een geschiedenis van eeuwen achter den rug hebben, waardoor zij meestal een sterk uitgesproken karakter hebben gekregen, zich vooral openbarend in belijdenis en kerkvorm. En nu acht Kraemer het een ernstige fout („a serious failure”), wanneer de zendingen zich niet los maken uit het theologisch milieu, waarin zij zelf zijn grootgebracht, doch door hun „gebrek aan verbeelding en geestelijke soepelheid” de kerkelijke en confessioneele geschiedenis van het vaderland op het zendingveld overbrengen, omdat ze hún vorm van theologisch en kerkelijk leven als de normale beschouwen ook voor de inheemschen in Afrika en Azië.

Het valt inderdaad niet te ontkennen, dat de meeste zendingkerken het karakter vertoonen van de kerken, wier zendelingen hun het Evangelie hebben verkondigd. Vooral in India en China is dat het geval. Ook wel in ons Indië, maar de onderlinge verschillen van de zending kerken (in kerkvorm en belijdenis) waren hier niet zoo groot als die van de zendingcorporaties in China en India, zoodat ook de inheemsche kerken, die zich in het laatste decennium in Ned-Indië hebben geconsolideerd, niet zulk een groote onderlinge verscheidenheid vertoonen.

Er zal wel niemand zijn, die dit overbrengen van de kerkelijke verdeeldheid van het moederland naar de verschillende zendingsterreinen in Azië en Afrika met vreugde begroet. Er zal ook wel geen zendeling zijn, die de prediking van het Evangelie aanvangt met het naar voren brengen van de specifieke eigenaardigheden zijner kerk. Ook een Gereformeerd zending begint niet met de prediking van de praedestinatatie of met een uiteenzetting van de afgoderij der Paapsche mis. Toch zal het zijn hoorders niet lang verborgen blijven, dat hij een Gereformeerd zending is, de onfeilbaarheid der Heilige Schrift, de absolute souvereiniteit Gods en de groote beteekenis van het Verbond voor het menschelijke leven een zeer belangrijke plaats innemen in zijn prediking.

Is dit echter zulk een „serious failure” (bl. 316), een „fatal (missionary) mistake” (bl. 317, 335) en „a religious injustice” (bl. 335) als Kraemer ons wil doen gelooven? Staen wij daarmee de levende godsdienstige ontwikkeling van de inheemsche kerken in den weg, zooals Kraemer (bl. 321) beweert? Moeten wij de theologische bezinning over den inhoud van de Heilige Schrift uitsluitend aan de inheemsche Christenen overlaten, zooals Kraemer (blz. 326) blijktbaar de eenig juiste methode acht?

Zeker, wanneer wij bij de inheemsche Christe-

1) Enkele jaren geleden heb ik in „De Opwekker” (Jaargang 1934) in een drietal artikelen (onder den titel „Over den nauwen samenhang tusschen Zending en Occidentisme”) trachten aan te toonen, dat ook de Gereformeerde de kerkelijke verdeeldheid (m. n. op het zendingveld) betreunt en naar éénheid verlangt en streeft op de basis van het geloof in den Christus der Schriften. Een der eersten, die mij door hun brieven hun waardeering en instemming betuigden met den inhoud dezer artikelen, was Dr Kraemer. Op het standpunt, toen door mij ingenomen, stel ik mij heden nog. Wie de opmerkingen, die ik hier maak over de prediking op het Zendingveld, vergelijkt met de bovengenoemde artikelen in „De Opwekker”, zal bemerken, dat ze niet met elkander in strijd zijn, en tevens overtuigd zijn, dat ze niet met onverschilligheid tegenover de „kerkelijke eenheidsbeweging” op het zendingveld voortkomen.

nen met een in de predik in het cent pherie beho aan het betr lijke opvatti ten of de l stellen met terecht van sionary mis

Een waar over „zendin Maar dan b namelijk be wa a r o p h Geest verkr sche Chris Kraemer h in de predik met dit inzi Ik denk, da ning van d Kraemer's b zoo bijv. v spreekt over gische steil verbeelding Evangelie, g gische bezir succesvolle dienstler s Maar de g geloovigen zander bete tenen op h deel uit van Iedere inhe maal van v daar zelf o geschiedenis den, „whet drukt Kraer hoofdstuk, w op het zen Christelijke loop der ee de-geheele- dienstige te van Kraeme kerken, erk van de gees noemt hij z godsdienstig vraagt Krae altijd ons z erenis van jongere ker becommere hun eigen waarvan z recht heeft pietet (loy gewettigd e bij het lezez toog.

Bovendien veel uit het met onze e Christenen drukt, met doctrinal a nen en dien lidenis voc drukking is overtuigina aan Zijn k Natuurlij nen niet in waarmee d heeft bezig onze predi rekening h tige ontwi men bespre naar de ma zijn eerste giek, waar heeft te ho motheis o heeft ook e gen. Maar z wijgen, op een „intelle gaan, dat lange ervan goeroe-verg gen over q het geloof ding van n de Heilige openbaring die de inr op Soembe het m. i. v

2) Zooals I het pleit ge Javaneesche vvoorwaarde held op een tolkt.